

Zprávy

BOLOŇSKÝ PROCES – KONFERENCE MINISTRŮ V LOVANI VE DNECH 28. – 29. DUBNA 2009

Ve dnech 28. – 29. 4. 2009 se v rámci Boloňského procesu v belgické **Lovani** (Leuven/Louvain-la-Neuve) sešla **již 6. konference ministrů odpovědných za vysoké školství**. Na rozdíl od předchozích konferencí bylo jejím cílem nejenom vyhodnotit pokrok, kterého bylo v rámci implementace cílů Boloňského procesu dosaženo v uplynulých dvou letech, a stanovit cíle na nejbližší období, ale zároveň představit i vizi pro příští desetiletí.

Jednání konference ministrů bylo výsledkem dvouleté přípravy, na které se výrazně podílely státy Benelux – Belgie, Holandsko a Lucembursko, jakožto země hostitelské, které po celé období zajišťovaly sekretariát Řídící skupiny a jednotlivé země, které předsedaly Radě EU – Portugalsko, Slovinsko, Francie a Česká republika. V Praze se sešla Řídící skupina dvakrát, aby připravila návrh závěrečného dokumentu pro jednání v Lovani a dokončila celou řadu zpráv, na kterých pracovaly expertní skupiny většinou od roku 2007. Úkolem českého předsednictví EU bylo i předsednictví v Řídící skupině Boloňského procesu a ministr Ondřej Liška spoluřídil konferenci v Lovani.

Boloňský proces, který vstoupil do poslední části své první dekády, změnil systémy vysokého školství ve všech evropských zemích a zapojila se do něho absolutní většina všech evropských vysokých škol. Získal si pozornost i mimoevropských zemí, které oceňují zejména lepší přehlednost systémů vysokoškolského vzdělávání v Evropě. V březnu roku 2010 bude na konferenci ministrů pořádané ve spolupráci Rakouska a Maďarska ve Vídni a Budapešti slavnostně vyhlášen Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání (EHEA).

Ministři se shodli na tom, že přestože výsledky Boloňského procesu jsou významné, zdaleka vše nebylo doděláno a prvou prioritou je tedy dokončit reformy již započaté. Se zájmem je očekávána zpráva z nezávislého hodnocení Boloňského procesu od jeho počátku až do současné doby s názvem „*Hodnocení pokroku v reformách vysokého školství*“ (Assessment of Progress

in Higher Education Reform). Hodnocení probíhá pod vedením konsorcia složeného z výzkumných institucí CHEPS¹, INCHER-Kassel² and ECOTEC³. Výsledky budou publikovány počátkem roku 2010.

Mottem celého procesu pro příští desetiletí je vysoká kvalita, excelence ve všech činnostech vysokých škol, tj. od výuky přes výzkum a vývoj, službu regionu apod., zároveň však s důrazem na sociální aspekty a kulturní rozvoj společnosti. Důraz kladli ministři zejména na **celoživotní vzdělávání a učení, sociálně spravedlivý systém vysokého školství a mobilitu** studentů i akademických pracovníků. Za velmi důležité pro celoživotní koncept vzdělávání, který se neobejde bez uznávání výsledků předchozího učení, ať již získaných vzděláním formálním, neformálním či informálním, považují dokončení národních rámců kvalifikací. Aby mohly být vytvořeny důsledně a aby sloužily větší prostupnosti a transparentnosti EHEA, byl na základě doporučení Řídící skupiny Boloňského procesu revidován termín pro jejich přípravu – **ministři se zavázali ve svém komuniké k tomu, že národní rámce kvalifikací budou dokončeny do roku 2012, kdy připraví sebe-certifikační Zprávy, na jejichž základě se stanou národní rámce kvalifikací součástí EHEA**. Práce na národních rámcích kvalifikací musí být důsledně koordinovány s vývojem v EU, kde bylo v dubnu 2008 přijato Doporučení Evropského parlamentu a Rady o Evropském rámci kvalifikací pro celoživotní učení (EQF). V oblasti vysokého školství se EQF jednoznačně překrývá se zastřešujícím rámcem kvalifikací pro EHEA. Staronovou prioritní oblastí je i mobilita. **Do roku 2020**

¹ Center for Higher Education Policy Studies, University of Twente. URL: < <http://www.utwente.nl/chepps/> >

² Internationales Zentrum für Hochschulforschung – Kassel. URL: < <http://www.incher.uni-kassel.de/> >

³ Mezinárodní výzkumné, konzultační a manažerské středisko pro poskytování služeb v rozvoji sociálních a ekonomických služeb. URL: < <http://www.ecotec.com/> >

by mělo mít 20% absolventů v rámci celé EHEA zkušenost se pobytem na zahraniční vysoké škole či praktickou stáží v cizině. K tomu musejí přispět jednotlivé země, politika EU i každá vysoká škola tak, aby byly vytvořeny podmínky organizační, technické a finanční.

Avšak výše uvedené tři důležité prioritní oblasti nelze vytrhnout z celkového kontextu komuniké, ve kterém ministři stanovili **deset prioritních oblastí pro příští desetiletí** – *sociální aspekty (rovný/spravedlivý přístup ke studiu, větší úspěšnost v ukončování studia), celoživotní učení, zaměstnatelnost, učení orientované na studenta a výuka na vysokých školách, vzdělávání, výzkum, inovace, mezinárodní otevřenost, mobilita, vícerozměrné nástroje pro zajištění transparentnosti (typologie vysokých škol), sběr (kvalitních) dat, financování.*

Pro zasedání ministrů byla připravena celá řada zpráv, které jsou dobrým východiskem pro budoucí práci – uvedme alespoň některé:

- *Stocktaking Report 2007-2009*, ve spolupráci s Eurostatem a projektem Eurostudent vznikla publikace *Boloňský proces – Klíčové indikátory v oblasti sociální dimenze a mobility*,
- EURYDICE vydala publikaci o vývoji v Boloňském procesu ve třech prioritních oblastech „*Vysoké školství v Evropě 2009: Vývoj v rámci Boloňského procesu*“,
- Řídící skupina Boloňského procesu zadala přípravu Zprávy „*Bologna po roce 2010*“,
- zároveň byla pod vedením RE *zmapována situace v Evropě v rámci příprav národních rámců kvalifikací*,
- pozornost si dále zaslouží informace o tom, jak skutečně vypadá uznávání vzdělávání v EHEA – „*Zpráva Řídící skupině Boloňského procesu o analýze národních akčních plánů v oblasti uznávání vzdělávání*“, která upozorňuje na problémy v této klíčové oblasti a ukazuje, jak poměrně málo se dosud podařilo dosáhnout.

Během zasedání konference ministrů bylo rozhodnuto, že pro rok 2012 bude pro hodnocení pokroku Boloňského procesu zpracována jedna komplexní zpráva, ve které bude kromě metodiky „*stocktaking*“ využito dobře se vyvíjející spolupráce s EUROSTATEM a projektem EUROSTUDENT i zajímavého pohledu EURYDICE. Komuniké dále zavazuje Řídící skupinu ke zmapování situace okolo nástro-

jů pro zajištění transparentnosti v EHEA (typologie vysokých škol) a přednesení výsledků na konferenci v roce 2012. Na základě sběru dat (ve spolupráci s EUROSTATEM a EUROSTUDENTEM) bude Řídící skupina pracovat na indikátorech pro měření mobility a sociálních aspektů v rámci probíhajících reforem. Vzhledem k tomu, že se jedná o prioritu i v rámci nového *strategického rámce evropské spolupráce ve vzdělávání a odborné přípravě do roku 2020 (ET 2020)*⁴ bude třeba oba procesy pečlivě koordinovat. Pro podporu mobility se Řídící skupina zaměří na to, jak by mohlo dojít k lepší vyváženosti mezi zeměmi EHEA a dále k rozpracování doporučení zpracovaných v rámci analýzy národních akčních plánů v oblasti uznávání. Boloňský proces by měl též pokračovat ve své spolupráci s mimoevropskými zeměmi. Ministři zároveň požádali tzv. skupinu E4 (ENQA-EUA-EURASHE-ESU)⁵, aby pokračovala v úspěšném rozvíjení evropské dimenze v zabezpečení kvality, včetně práce na Evropském registru pro zabezpečení kvality (EQAR).

Takto stanovený pracovní program není konečný, bude dále rozpracován v září letošního roku na zasedání Řídící skupiny ve Stockholmu, tedy pod švédským předsednictvím EU. Příští konference ministrů se sejde v březnu 2010 ve Vídni a Budapešti, dále pak v roce 2012 v Bukurešti. Všechny materiály jsou zveřejněny na oficiálních stránkách Boloňského procesu: URL: <<http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/>>.

Bezprostředně po zasedání evropských ministrů následovalo **Boloňské politické fórum** (Bologna Policy Forum), na kterém se sešly delegace členských zemí Boloňského procesu se zástupci z mimoevropských zemí z *Austrálie, Brazílie, Kanady, Číny, Egypta, Etiopie, Izraele, Japonska, Kazachstánu,*

⁴ Ministři EU zodpovědní za vzdělávání přijali na svém řádném zasedání 12. května 2009 *strategický rámec evropské spolupráce ve vzdělávání a odborné přípravě do roku 2020*. Byl předložen v podobě *Závěrů Rady*, jež vycházejí z příslušného sdělení Evropské komise z prosince 2008. Přijetí rámce již v této době je důležité z hlediska reakce na aktuální ekonomickou krizi. Strategický rámec evropské spolupráce je **postaven na čtyřech cílech: celoživotním učení a mobilitě; kvalitě a efektivitě; rovném přístupu a aktivním občanství; kreativitě, inovacích a podnikatelském myšlení**. Dokument také definuje základní principy evropské spolupráce, otevřenost třetím zemím a spolupráci s mezinárodními organizacemi, propojení s Boloňským procesem a Evropským výzkumným prostorem. V návaznosti na strategické cíle definuje odpovídající referenční úrovně (benchmarky), které jsou jednoznačně nejvíce diskutovanou oblastí, kde je vždy nutné mít na paměti národní specifika a problematickou kvantifikovatelnost společného úsilí jedním „číslem“.

⁵ ENQA- Evropská síť sdružující agentury pro zabezpečení kvality; EUA- Evropská asociace univerzit, EURASHE – evropská asociace sdružující vysokoškolské instituce, včetně institucí pro profesní vzdělávání, ESU – Evropská studentská unie.

Kyrgyzstánu, Mexika, Maroka, Nového Zélandu, Tunisu a USA. Toto fórum bylo zejména odpovědí na rostoucí zájem, který Boloňský proces vyvolává mimo Evropu. Některé ze zúčastněných zemí chtějí přistoupit k Boloňskému procesu (Izrael, Kazachstán, Tunis), jiné mají zájem spolupracovat s EHEA jako celkem nebo se pokouší o podobné reformy (např. Země Latinské Ameriky).

Nežádanějšími oblastmi spolupráce byly:

- › uznávání vzdělávání (a jeho částí),
- › rámce kvalifikací – evropský rámec i implementace rámců národních,
- › systémy a metody zabezpečení kvality,
- › mobilita akademických pracovníků, studentů a výzkumníků.

Dialog bude pokračovat ve Vídni dne 12. března 2010, opět bezprostředně po zasedání ministrů zemí Boloňského procesu. Rakousko navrhlo vytvořit pracovní skupinu pro přípravu tohoto fóra složenou ze zástupců zemí Boloňského procesu i zemí mimoevropských. Dále navrhlo začít pracovat na databázi expertů, kteří by mohli v jednotlivých oblastech spolupráce pomoci. Na závěr jednání bylo přijato společné prohlášení zemí Boloňského procesu a 15 mimoevropských zemí⁶.

Boloňský proces vstupuje do své druhé fáze, která bude velmi náročná, možná ještě náročnější nežli strukturální reformy, kterými se zabýval v uplynulém desetiletí. Byla implementována třístupňová struktura, máme k dispozici řadu nástrojů (vznikají národní rámce kvalifikací, je vydáván dodatek k diplomu, jsou zaváděny ECTS kredity apod.). Zpráva EURYDICE však ukazuje, že zdaleka ne vše vede k lepší transparentnosti a průchodnosti v EHEA. Kde končí jedinečnost a rozrůzněnost jednotlivých národních systémů a kde začíná nepřehlednost a různost taková, že volný pohyb v EHEA a uznávání dosažených kvalifikací se komplikují více než dříve? Kritici tvrdí, že Boloňský

proces pomalu ztrácí kredibilitu a původní impuls, které získal na přelomu tisíciletí. Je to tak? a jak tomu zabránit, aby bylo možno vytyčených cílů dosáhnout? V opačném případě by asi nejen nebylo dosaženo vytyčených cílů, ale koncept EHEA by v praxi nemohl fungovat. Vývoj v příští dekádě se bude jednoznačně lišit od té předchozí – zejména proto, že se musí zaměřit na obsahovou náplň nově vzniklých struktur a musí v několika vybraných oblastech (např. vznik národních rámců kvalifikací) dojít k větší koordinaci na evropské úrovni. S tím souvisí i překryv Boloňského a Lisabonského procesu v oblasti vysokého školství. Během svého půlročního mandátu se české předsednictví snažilo důsledně oba procesy v oblasti vysokého školství koordinovat. Nově přijaté priority jak v rámci Boloňského procesu tak ve strategickém rámci evropské spolupráce ve vzdělávání a odborné přípravě do roku 2020 napovídají, že překryv procesů bude do budoucna pokračovat. Nicméně koordinace mezi Boloňským a Lisabonským procesem v uplynulé době často neexistovala. Typickým příkladem je vznik dvou evropských rámců kvalifikací – v roce 2005 v Boloňském a v roce 2008 v Lisabonském procesu. Rozhodování o tom, co bude řešeno na národní a co na evropské úrovni je další otázkou do budoucna. Souvisí s tím i diskuse o modelu organizační struktury Boloňského procesu, která po konferenci v Lovani zůstala zatím nezměněna.

Na závěr bych ráda citovala Sjura Bergana, který v Lovani vedl delegaci Rady Evropy. Ve svém příspěvku citoval chilského sociologa *Eugenio Tironi*. Ten ve své knize *El sueño chileno* (Chilský sen) říká: Odpověď na otázku „jaké vzdělání potřebujeme?“ je odpověď na jinou otázku: „Jakou společnost chceme vytvořit?“⁷

RNDr. Věra ŠŤASTNÁ
předsedající Řídící skupiny Boloňského procesu
Univerzita Karlova v Praze

⁶ „Statement by the Bologna Policy Forum 2009“

⁷ URL: <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/conference/documents/CoE_address_Leuven_280409.pdf>

